

Felcím: Szívünkben a tanyák...

Főcím: Egy kirándulás képei

Lead: Négy esztendővel azután, hogy egy zárónyilatkozat és egy ajánlóssorozat megfogalmazásával befejeződtek a kiskunsági Tanyakollégium kutatásai, egyetemünkön, a Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet szervezésében új tantárgy indult: A tanya. Az első félév végén három napot töltöttünk a kiskunsági tanyavilágban.

Szülőföldem – *Buda Ferenc* szívet melengető, szép szavával élve – a Tanya-haza. Egy kiskunsági tanyán hozott anyám a világra, s ott nőttem fel. Nagy öröm hát nekem, hogy most e tárgyat taníthatom – a nép- és tájrajzi szakirány hallgatóinak, s mindazoknak, akiket érdekel sajátosan magyar településformánk, e különös hungarikum sorsa.

A Tanyakollégiummal kezdődött, 2002 szeptemberében. A Lakiteleki Népfőiskola, az MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézete és a Szent István Egyetem hozta létre, a terepmunkában egyetemünk negyven tanára és százhusz hallgatója vett részt. Huszonnégy Kecskemét és Kiskunfélegyháza környéki település több mint nyolcszáz tanyáján készültek kérdőíves felmérések, majd pedig az ezek közül kiválasztott két és fél száz tanyán mélyinterjúk.

Élmény volt ez diáknak és tanárnak egyaránt. E sorok írója pedig, nem sokkal a zárónyilatkozat elfogadása után, tanyakutatóként jobb hírt nem is kaphatott volna, mint azt, hogy 2005-től, az Országos Területfejlesztési Hivatal kezdeményezésére, a kiskunsági Homokhátság valamennyi tanyás településén folytatódhat a kutatás. Több mint száz ilyen település van, s e tájon még ma is százezernél többen élnek tanyán, hazánk tanyai lakosságának csaknem kétharmada.

Ez az újabb kutatás – melyet az Alföldi Tudományos Intézet és a Városépítési Tudományos intézet vidéktervezési csoportja fogott össze – már több száz ember részvételével zajlott, bekapcsolódtak tanyagondnokok, szociális munkások, mezőőrök, nemzeti parki felügyelők. A cél annak kiderítése volt, hogyan helyezkednek el a különböző funkciójú tanyák, milyen állapotban vannak, milyen út vezet hozzájuk, van-e bennük villany, hogyan élnek s miként gondolkodnak a bennük lakók. S 2006-ra a Homokhátság 54 ezer tanyájáról elkészült egy kataszter, térképekre fölvitt pontos adatokkal.

Sokkal többet tudunk tehát most már a tanyákról, így okosabban használhatók fel azok az európai uniós és hazai források, melyek a Nemzeti Fejlesztési Terv részeként a tanyák rehabilitációját és fejlesztését szolgálhatják. S melyek sajnos jóval szűkösebbek, mint szeretnénk.

Közcím: Négyből hárman

A kiskunsági vizsgálatok szerint minden nehézség ellenére négy családból három a tanyán akar maradni. S noha a fél évszázaddal ezelőtt még egymillió ember otthonát jelentő tanyavilág mai lakóinak (körülbelül 180 ezer ember) jó része óriási gondokkal küzd, hűségük és kitartásuk olyan erő, amely a vidék értelmiségének nagyobb felelősség- és hivatástudatával párosulva jövőt teremthet.

Ezt kívánja segíteni a KTI Földhasználati és Tájgazdálkodási Tanszékének

nép- és tájrajzi csoportja is A tanya című tárgy elindításával. Az igényt hallgatók is megfogalmazták, akik korábban a Szociográfia tárgy keretében a tanyák problémáiról is képet kaphattak. Ismereteiket most elmélyíthetik, a tantermi órákon kívül erre szolgál a félév végén a háromnapos tanyai terepgyakorlat.

Előbb azonban nézzük, miből is áll a szemeszter tananyaga. Hallgatóink megismerkednek a tanya fogalmával, szerepével a tájban, a magyar tanyavilág kialakulásával és önszerveződési folyamataival, a klebelsbergi tanyai iskolákkal és azok megszűnésének okaival. Részletesen foglalkozunk a tanyavilág bomlásának körülményeivel és következményeivel, a tanyafunkciók változásával, a tanyák természeti környezetével és az ebben rejlő gazdálkodási lehetőségekkel, a piacképesség és a szövetkezés kérdéseivel. Választ keresünk arra, hogy miként lehet alkalmazkodni az éghajlat-változáshoz, a csapadékhiányhoz, az egyre nagyobb szélsőségekhez. Vizsgáljuk a tanyai lakosság összetételének változását, a távozók, a maradók s a betelepülők helyzetét, az infrastruktúra javításának lehetőségeit. A villamosítás, az úthálózat bővítése, a közbiztonság erősítése, a tanyán élők tájékoztatása és képvisellete, érdekérvényesítésük jobbítása – megannyi probléma és feladat, amelyhez a pénzen kívül elhivatott, cselekvő ember kell.

Közcím: Zoli a volánnál

Így követték egymást a tanyai témakörök, mígnem elérkezett a kiskunsági kirándulás ideje. Személykocsival és kisbusszal mentünk, az intézet mikrobuszát diplomatervesem, *Fekete Zoli* vezette (a hajdúböszörményi tanyavilágról írja dolgozatát). Több mint ötszáz kilométert tettünk meg a három nap alatt, s Ladánybenétől Kígyópusztáig, Akasztótól Matkópusztáig jó nagy területet bejártunk a Homokhátságon. Az M5-ös autópályáról letérve a Ladánybene határában levő Jajgató-dűlőben álltunk meg először. Még a Monarchia idején épült az az iskola, amelyet az ott élő idős pár, *Som László* és *Gulyás Erzsike* múzeumnak rendezett be. Egy évszázad elevenedett meg előttünk... Kerekegyháza-Kunpuszta volt a következő állomásunk, ahol a Kecskemét környéki tanyavilág egyik legszebb turisztikai központját láthattuk. Kunságimajorban még egy lovasbemutatóban is részünk lehetett, majd a Rendek-tanya következett ökobemutatójával s múzeumával. Késő délutánra járt az idő, mire Jászszentlászlóra, az Eördögh-tanyára értünk, s esteledett, mire elindultunk innen. *Eördögh Andrásnak* nemcsak a birodalma nyűgözött le minket, őshonos jószágaival, hanem a szabadságszeretete is. Ahogy *Rendek Olgát*, őt is szívébe zárta a csapat.

S azt hiszem, ez szinte mindenkiről elmondható, akivel a háromnapos túrán találkoztunk. Köszönjük *Sági Lajos* plébánosnak (Lajos atyának), hogy a Hit és Kultúra Alapítvány kígyópusztai házában (egy régi tanyasi iskolában) szállást adott nekünk, kalauzolt minket, s beszélgetett – sőt énekelt is – velünk. Jó volt hallgatni *Benedek Istvánné*, *Nagyistók Ilonka* tanító néni szavait, egy tiszta élet hitvallását és az igaz emberségről szóló történeteit. *Varga András bácsi* és *Gizi néni* úgy fogadott bennünket, mint a családját. S köszönet *Telek Andrásnak* és *Nagy Jankának*, akik négy gyermekükkel élnek egy csólyospálosi tanyán, s nemcsak diplomások, hanem valóban értelmiségiek. Általuk a rokonszenves *Sisák* és *Horváth* családot is

megismerhettük. Jó szívvel emlékezünk az akasztói *Németh Antalra* és *Németh Józsefre* is, nemkülönben *Polyák Ferenc* fafaragóra, a népművészet mesterére, kinek matkópusztai tanyáján zárult a talán kicsit fárasztó, de remek hangulatú kirándulás.

Közcím: „Otthon éreztem magam...”

A félév végén arra kértem hallgatóimat, írják le, milyennek látják a tanya helyzetét és jövőjét, s egyáltalán: mit jelent a tanya számukra. Érdekes volt, született néhány nagyon szép dolgozat. Kettőből idézek, két negyedéves hallgató írásából.

Egyikük, *Vasas Dávid*, aki a Hit és Kultúra Alapítvány honlapján (www.hiteskultura.hu) megtalálta Sági Lajos A tanya, mint magyar környezetekölcsi fogalom című értekezését, ezzel indítja dolgozatát: „Ha az ember egy tanyasi család udvarába belép, mintha egy másik világba lépne, ahol minden megszólal, ráadásul olyan egyszerű és érthető nyelven, amelyet minden jószándékú ember megérthet. Minden beszél, a ház, az istálló, az udvar, a növények. Az egész környezet a célszerűséget, életfegyelmet, hitet és bölcsességet idézi. Az embert egy olyan érzés keríti a hatalmába, hogy otthon van...”

Saláta Dénes pedig ezt írja: „A tárgy keretében sokat hallottam a tanyai emberről, a tanyai életről, létezésről. De az a pillanat, amikor péntek délelőtt beértünk a tanyavilágba, az rakta az i-re a pontot talán... Mi a tanya számomra ezek után? Nem lehet leírni szavakkal és mondatokkal, paragrafusokkal... A tanya olyan csoda, melyet megfogalmazni csak annyira lehet, mint azokat az érzelmeket, melyek miatt végig ott csillogott a könny a derék öreg szeme sarkában, míg hozzánk beszélt a tanyája udvarán... S nem volt olyan Hely, ahol ne láttak volna szívesen... Nem volt olyan Tanya, ahol ne kínáltak volna, ha mással nem, legalább egy pohár vízzel. Nem volt olyan Ember, aki ne fogott volna kezét velünk, ne kívánt volna minden jót... Ez az, ami tükröt tart nekünk... S bárhogyan is lesz, szerencsésnek érzem magam, hogy láthattam ezeket az Embereket... Kezét foghattam Velük, leülhettem Közéjük, hallgathattam Szavaikat, ehettem Ételüket, ihattam Italukat... Kicsit jobban megismerhettem Őket. És minden idős arc olyan volt, mintha a nagyapám, nagyanyám vagy éppen az öreg szomszéd nézett volna rám... Otthon éreztem magam...”

Visszavárnak minket, és mi visszatérünk, s hívunk másokat is. Mert ami megmenthető, azt meg kell menteni...

Dulai Sándor

Lovasbemutató Kunpusztán

A Rendek-tanya

Magyar szürkék Eördögh András birtokán

Eördögh András válaszol a tanyajárók kérdéseire

Mangalica malacok

Lajos atya Lakatos Vincének, a kun puszták krónikásának képeiről beszél a kigyópusztai iskolában

Együtt Telek Andrásék tanyája előtt

Horgásztó az akasztói szikesen

Ahol a szerző született. Új ház régi tanyánk helyén

Tanyai csendélet gémeskúttal és zászlóval

Csoportunk az akasztói Németh József sörkei juhtelepén

A szerző felvételei